

4. SOCIÁLNÍ PRÁVA A JEJICH VYMEZENÍ V LIDSKOPRÁVNÍCH DOKUMENTECH

Úvod do sociální politiky
1. ročník, VOŠ Jabok

STRUKTURA PREZENTACE:

- Vývoj lidských práv
- Základní lidská práva
- Mezinárodní rámec pro formulaci cílů sociální politiky
- Evropský rámec sociálněpolitických cílů
- Sociální práva občanů

VÝVOJ LIDSKÝCH PRÁV

Proces deklarování, omezování a prosazování práv a svobod jednotlivců i společenských skupin probíhá v celé historii lidstva.

Občanská práva (konec 18. a 19. stol.) – individuální svobody, rovnost před zákonem

Politická práva (19. a 1. pol. 20. stol.) – účast na rozhodování, na moci

Hospodářská, sociální a kulturní práva (2. pol. 20. a začátek 21. stol.) – zajištění minimální sociální a ekonomické úrovně (sociální stát)

LIDSKÁ PRÁVA

Občanská - definují vztah občanů k sobě navzájem (právo na život, rovnost, svobodu, ochranu osobnosti a soukromí)

Politická - definují vztah státu k občanovi (právo účastnit se vlády přímo nebo prostřednictvím volených zástupců, svoboda myšlení, svědomí, přesvědčení, náboženství a projevu, právo shromažďování a sdružování, svoboda pohybu)

Hospodářská - definují majetková a další ekonomická práva občana (právo vlastnit majetek apod.)

Sociální - definují práva na důstojnou sociální ochranu

- *Právo na práci*
- *Právo na uspokojivé pracovní podmínky*
- *Právo na přiměřenou životní úroveň (výživa, bydlení, zdraví, vzdělání)*
- *Právo na rodinu*
- *Právo na sociální zabezpečení*
- *Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů*

Kulturní: zahrnují práva na vzdělání a kulturní prostor (právo účastnit se kulturního života, právo na ochranu morálních a materiálních zájmů a na ochranu vědecké, literární a umělecké tvorby).

MEZINÁRODNÍ RÁMEC PRO FORMULACI CÍLŮ SOCIÁLNÍ POLITIKY

- Demokratické státy prosadily mezinárodní uznání lidských práv.
- Mezinárodní smlouvy se po ratifikaci Českou republikou stávají součástí právního řádu.
- Základním lidskoprávním dokumentem je **Všeobecná deklarace lidských práv** (OSN, 1948), která však není právně závazná.
- *Základním lidskoprávním dokumentem ČR je **Listina základních práv a svobod** (1993), součást ústavního pořádku ČR.*

PŘEHLED ZÁKLADNÍCH DOKUMENTŮ

Globální:

- **Všeobecná deklarace lidských práv** (OSN, 1948) – politický dokument, právně nezávazný
- **Pakt o občanských a politických právech** (OSN, 1966; ČSSR, 1976)
- **Pakt o ekonomických, kulturních a sociálních právech** (OSN, 1966; ČSSR 1976)

Evropské:

- **Evropská úmluva o lidských právech** (RE, 1950; ČSFR, 1992)
- **Evropská sociální charta** (RE, 1961; ČR 2000)
- **Listina základních práv Evropské Unie** (EU, 2009)

České:

- **Listina základních práv a svobod**, součást ústavního pořádku ČR (1992)

SOCIÁLNÍ PRÁVA OBČANŮ

Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 22 – 25)

Listina základních práv a svobod (čl. 26 – 32)

- *Právo na práci*
- *Právo na uspokojivé pracovní podmínky*
- *Právo na přiměřenou životní úroveň (výživa, bydlení, zdraví, vzdělání)*
- *Právo na rodinu*
- *Právo na sociální zabezpečení*
- *Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů*

Právo na práci

Článek 26 LSZP:

- (1) Každý má právo na **svobodnou volbu povolání** a přípravu k němu, jakož i právo **podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost**.
- (2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.
- (3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.
- (4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů

Článek 27 LZPS:

- (1) Každý má právo **svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.**
- (2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.
- (3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.
- (4) **Právo na stávku** je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Právo na uspokojivé pracovní podmínky

Článek 28 LZPS:

(1) Zaměstnanci mají právo na **spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky.**

Článek 29 LZPS:

(1) **Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené** mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.

(2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.

Právo na sociální zabezpečení

Článek 30 Listiny:

(1) Občané mají právo na **přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.**

(2) Každý, kdo je **v hmotné nouzi**, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Právo na rodinu

Článek 32 LZPS:

- (1) **Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona.** Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.
- (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají **právo na pomoc státu.**

Právo na přiměřenou životní úroveň

Článek 31 LZPS:

Každý má právo na **ochranu zdraví**. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 33 LZPS:

(1) Každý má právo na **vzdělání**. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

(2) Občané mají právo na **bezplatné vzdělání v základních a středních školách**, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

LITERATURA:

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010.
ISBN 978-80-7367-680-3.

Z. č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod